

ברית אברהם – חלק שני

הקדמה

לפני שנמשיך ונלמד על ברית אברהם, נחזור על מספר דברים.

מה זאת ברית?

ברית, זה הסכם רציני בין שני צדדים או יותר, ההסכם הזה מחייב את הצדדים המעורבים. זוהי הבטחה או שבועה שמתחייבים לקיימה.

מי יכולים להיות שותפים בברית?

- אדם עם אדם, עם עם עם.
- שני הצדדים הם בעלי אותו מעמד.
- השליט עם העם, אלוהים עם העם, אלוהים עם אדם.
- אחד מהצדדים המעורב בברית מעמדו גבוה יותר מהאחר.

ישנם 2 סוגי בריתות:

ברית עם תנאי
ברית ללא תנאי

לפני ברית אברהם היו שלושה בריתות בין אלוהים לאדם

- **הברית בגן עדן**
- **הברית עם אדם וחווה לאחר הנפילה בחטא**
- ברית נוח

בברית עם אדם וחווה לאחר הנפילה בחטא כתוב שאלוהים עשה לאדם וחווה כותנות עור (בראשית ג' 21).

למה אלוהים עשה להם כותנות עור?

מה הייתה הבעיה עם עלי התאנה שהם תפרו לעצמם בפסוק 7?

עלי התאנה יצגו את המעשים שלהם בכוחות עצמם, והרי אנו יודעים כי במעשים (מעשי התורה) לא יוצדק האדם (רומים ג' 20), ולכן ה'הקריב קורבן, כלומר חיה שמתה ודמה נשפך כדי לכפר על חטא אדם וחווה. עד אז אדם וחווה לא חוו ולא ראו מוות בכלל, ואולי אותה החייה שאלוהים הקריב כקורבן היתה אחת החיות שאדם נתן לה שם? דרך מות החיה ה' כמו מלמד אותם שהם אשמים בגלל שהם עשו את החטא, והם לא מסוגלים לכסות / לכפר על החטא בכוחות עצמם, ולכן החיה צריכה למות עקב כך במקומם.

יש כאן שני עקרונות;

עקרון התמורה (ההחלפה) – חייה תמימה (שלמה וללא פגם) מתה במקום האדם החוטא כדי לכסות, לכפר על החטא. החיה מתה במקומי.

עקרון החסד – האדם החוטא עצמו לא יכול לכסות, לכפר על החטא, ה' עושה זאת דרך הקורבן וזאת לא עקב מעשי הצדקה שעשינו. (אפסים ב' 8-9)

ברית אברהם

אחרי המבול, כאשר ה' רואה שהאדם ממשיך וסוטה מדרך הישר, הוא בוחר באדם אחד כדי להחזיר את העולם לתכניתו המקורית מבראשית, ה' בוחר באברהם שדרכו יממש ה' את התוכנית.

ובבראשית י"ב 1-3 ה' מבטיח לאברהם:

1. ארץ – הבטחה זו מופיעה בצורה מפורטת יותר בהמשך
2. זרע – ה' מבטיח לאברהם שהוא יעשה אותו לגוי גדול
3. ברכה – ה' יברך את אברהם וזרעו; ודרך אברהם וזרעו תבוא ברכה לכל משפחות האדמה.

את הברית אלוהים כורת עם אברהם בבראשית פרק ט"ו "ברית בין הבתרים" ושם ה' עובר לבדו בין בתרי החיות.

ברית זו היא ללא כל תנאי; אברהם לא התחייב לכלום ורק ה' הוא זה שעבר בין בתרי החיות. כלומר, לא משנה מה אברהם או זרעו יעשה, ה' מחוייב לקיים את הברית.

ומכאן אנו עוברים לאות הברית.

"ויהי אברם בן-תשעים שנה ותשע שנים וינא יהוה אל-אברם ויאמר אליו אני-אל שדי התהלך לפני והיה תמים: ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך במאד מאד: ויפל אברם על-פניו וידבר אתו אלהים לאמר: אני הנה בריתי אתך והיית לך לאב המון גוים: ולא-יקרא עוד את-שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב-המון גוים נתתיך: והפאתי אתך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו: והקמתי את-בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך לדורתם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך: ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגרף את כל-ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלהים" (בראשית י"ז 8-1)

פסוקים אלה הם בעצם חזרה על מה שנאמר בברית בין הבתרים: אלוהים מבטיח זרע, ארץ וברכה.

דבר חדש שאנו יכולים לראות כאן הוא: שה' מבטיח לאברהם ולזרעו להיות להם לאלוהים, הדבר מציין קשר רוחני, אלוהים מעוניין במערכת יחסים אישית עם אברהם וזרעו, אלוהים מעוניין בקשר רוחני עם אברהם וזרעו. ה' רוצה להשיב את הקשר שהיה לו עם אדם וחווה.

"ויאמר אלהים אל-אברהם ואתה את-בריתי תשמר אתה וזרעך אחריך לדורתם: זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל-זכר: ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם: ובן-שמנת ימים ימול לכם כל-זכר לדורתכם יליד בית ומקנת-כסף מכל בן-נכר אשר לא מזרעך הוא: המול ימול יליד ביתך ומקנת כסף והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם: וערל זכר אשר לא-ימול את-בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את-בריתי הפר" (בראשית י"ז 9-14).

בפסוקים אלה אלוהים מצווה על אברהם וזרעו אחריו שהם ימולו את בניהם בגיל 8 ימים, וזה יהיה האות / הסימן לברית שבין אלוהים לבין זרע אברהם. המילה למול לקוחה מהשורש "מל" שהכוונה בו לכרות, לגזור, לחתוך. (מכאן באה שם החייה נמלה – החותכת, הגוזרת, הכורתת).

איך אות הברית הזו יכולה להתקיים עם התינוק בן 8 ימים? הרי האב אינו יכול לשאול את בנו אם הוא רוצה להיכנס לברית אברהם. בעצם, האב בוחר להכניס את בנו לברית שבין אלוהים לזרע אברהם. במידה והאב בוחר שלא לעשות זאת, הילד בעצם לא נכנס לברית זו, ויתרה מכך, האב לא מזדהה עם אלוהים, לא מציית לו וכמו מוציא את עצמו מהעם, הוא אינו חלק מהעם.

בעצם מילת הבן, האב בוחר להזדהות עם אלוהי אברהם, יצחק ויעקב; בוחר להיות חלק מהעם.

המילה (הכריתה של הבשר), היא האות לברית שאלוהים התחייב לבני ישראל והיא מהווה תזכורת לנו בני אברהם שאכן ה' מתכוון לשמור על הברית.

נסתכל על מה שקרה למשה:

"וַיְהִי בַדְרֶךְ בַּמְלֹךְ וַיִּפְגְּשֶׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֶשׂ הַמִּיתוֹ: וַתִּקַּח צַפְרָה צַר וַתִּכְרַת אֶת-עַרְלַת בְּנֵהּ וַתִּגַּע לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתַן-דָּמִים אַתָּה לִּי: וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אִזְ אִמְרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלַת" (שמות ד' 24-26).

אלוהים עומד להרוג את משה. מדוע?
לא כתוב בדיוק מדוע, אבל ממה שקורה בהמשך אנו יכולים לשער למה.
מה ציפורה עושה? ברגע שהיא מבינה שמשה עומד למות, היא מלה (עושה לו ברית מילה) את בנה, ורק אחרי שהיא עושה זאת ה' מרפה ממשה.

אז נחזור לשאלה למה אלוהים עומד להרוג את משה? בגלל שהוא לא מל (עשה ברית מילה) את בנו!

משה מנהיג את בני ישראל, מכיר את חוקי אלוהים, מכיר את הברית שבין אלוהים לאברהם ומשום מה החליט לא להכניס את בנו לברית זו. למה? אנו לא יודעים בדיוק, אני יכול רק לשער שאולי ציפורה סירבה. של מי האחריות הזו הייתה? זוהי האחריות שלו! אפשר להקביל את זה לרועה קהילה שלא נטבל.

אם כן, ציפורה שהיא נוכרייה, מלה (עושה ברית מילה) את בנה והיא בעצם מכניסה את בנה להיות חלק מהעם. בנוסף, היא מכניסה את עצמה לברית בין ה' לבין זרע אברהם – היא כמו עושה גיור באותו רגע.
כדי להנהיג את העם על משה ומשפחתו ואשתו להיות חלק מהעם, חלק מההבטחה.

ביצוע מילת הבן (ברית המילה) היא בדיוק לפני שמשה מתחיל את שירותו לעם, כאשר הוא היה בדרך לפגוש את אחיו.

האם אנו זוכרים אירועים נוספים דומים?

יהושע ה' 2-7

בני ישראל עם כניסתם לארץ כנען, ולפני תחילת כיבוש הארץ מלו (עשו ברית מילה) את הבשר, למה?

מילת הבשר היא הזדהות של האנשים שהם העם של ה', שהברית שה' כרת עם אברהם היא תקפה עבורם. ומהווה להם תזכורת בבשרם שה' ישמור את הברית.

מעשה"ש ט"ז 3 פולוס מל (עושה ברית מילה) לטימוטיאוס, למה? בגלל היהודים שהיו במקומות האלו, ובגלל שאביו היה יווני. זה אומר שהוא לא יהודי לפי התפיסה אז.
פולוס רצה קודם כל לבשר ליהודים (רומים א' 16) ולכן הוא לא רצה להוות ליהודים מכשול, הוא לא רצה שהעובדה שטימוטיאוס לא נחשב יהודי יהווה מכשול ושהם לא יקבלו אותו, אלא שרק המשיח הצלוב יהווה מכשול ולא שום דבר אחר (הראשונה לקורинתים א' 23).

בתקופת הברית החדשה, כאשר גויים התחילו להגיע לאמונה עלתה השאלה האם גם על הגויים למול את בניהם (מעשה"ש ט"ו 1-2). כמה אנשים למדו שאם לא ימולו לא יוכלו להיושע, ופולוס ובר-נבא לא הסכימו איתם. בהמשך, אחרי דיון במועצת השליחים הוחלט שאין הגויים צריכים לעשות ברית מילה כדי להיושע.

באיגרת אל הגלטים פולוס יוצא כנגד לימוד השקר שנכנס אל הקהילות בגלטיה, שאנשים לימדו שמי שרוצה להיושע חייב למול את בשרו.

וקצת אנקדוטה יהודית רבנית בקשר לברית המילה

- ברית המילה היא אות לעם שה' ישמור את הברית בין העם לה'
- השבת גם היא אות בין ה' לעם, לדעת שה' הוא המקדש שלהם (שמות ל"א 13)
- התפילין גם הם אות וזיכרון שה' הוציא אותנו ממצרים (שמות י"ג 9), ומזכירה ליהודי שהוא מזרע ישראל.

לפי הבנת הרבנים, העם הצטווה לשמור על הדברים האלו, אז למה היהודי השומר מצוות לא מניח תפילין ביום שבת? שני הסברים:

1. שולחן ערוך – אורח חיים סימן ל"א "בשבת וביום טוב אסור להניח תפילין מפני שהם עצמם אות, ואם מניחים בהם אות אחר זה יהיה זלזול לאות שלהם"
2. דבר ה' אומר כי על פי שתיים או שלושה עדים יקום דבר, כלומר מספיק שני עדים כדי שדבר יקבע. ברית המילה היא עד אחד, והשבת היא עד אחר, ולכן אין צורך בעד השלישי. בכל יום חול חייבים להניח את התפילין כדי שיהיו שני עדים.

העברת הברית

לאברהם היו שמונה בנים משלוש נשים, ועולה השאלה למי משמונת בניו תעבור הברית, האם לבכור או למישהו אחר? דבר ה' ברור מאוד בנושא.

- ליצחק ולא לישמעאל או הילדים האחרים.

"...19 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבֹלְ שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ יִלְדָת לְךָ בֵּן וְקָרָאת אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַלְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְזַרְעוֹ אַחֲרָיו: 20 וְלִישְׁמַעֲאֵל שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה | בְּרַכְתִּי אֹתוֹ וְהִפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ בְּמֵאֵד מְאֹד... וְנָתַתִּיו לְגוֹי גָּדוֹל: 21 וְאֶת־בְּרִיתִי אֶקִּים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה..."
בראשית י"ז 15-21

"...כי ביצחק יקרא לך זרע" – בראשית כ"א 12

אלו הן ההבטחות שניתנו לאברהם בנוגע לבנו

מאוחר יותר ה' מדבר גם ליצחק ומאשרר לו שאותן ההבטחות ואותה השבועה שהוא נשבע לאברהם הוא יקיים דרך יצחק וזרעו בראשית כ"ו 3-4

" 3 גֹּוֹר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמָּךְ וְאֲבָרְכְּךָ כִּי־לֶךָ וְלִזְרַעְךָ אֶתֵּן אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הַאֵל וְהִקְמַתִּי אֶת־הַשְּׂבַעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אֲבִיךָ: 4 וְהִרְבִּיתִי אֶת־זַרְעֶךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזַרְעֶךָ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הַאֵל וְהִתְבָּרְכוּ בְּזַרְעֶךָ כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ:"

ליצחק היו שני בנים, למי מבניו תעבור ההבטחה, לבכור או לצעיר?

- ליעקב ולא לעשו

גם כאן דבר ה' מאוד ברור, כאשר יעקב הולך לחרן ה' מתגלה אליו בדרך ומבטיח לו אותן הבטחות שהוא הבטיח לאברהם
בראשית כ"ח 13-15

" 13 וְהִנֵּה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֲבִיךָ וְאֵלֵהי יִצְחָק הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֶתֵּן אֶתְּךָ שָׂכַב עָלֶיהָ לֶךָ אֶתְנַנֶּה וְלִזְרַעְךָ: 14 וְהִנֵּה זַרְעֶךָ כְּעֶפֶר הָאָרֶץ.... וְנִבְרָכוּ בֶּן כָּל־מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה וּבְזַרְעֶךָ:..."

וכאשר יעקב חוזר לארץ כנען ה' שוב מתגלה אליו משנה את שמו לישראל, ומאשרר את המשכיות הברית עם יעקב – ישראל.
בראשית ל"ה 9-12

"...10 וַיֹּאמֶר־לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא־יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל יְהִיָּה שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: 11 וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל שְׂדֵי פָרָה וְרִבְיָה גֹוִי וְקַהֲל גֹוִים יְהִיָּה מִמֶּךָ וּמִלְכִים מִחֻלְצֶיךָ יֵצְאוּ: 12 וְאֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיִּצְחָק לֶךָ אֶתְנַנֶּה וְלִזְרַעְךָ אַחֲרָיִךְ אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ:"

- לעם ישראל

דרך יעקב המשכיות הברית עוברת לעם ישראל
שמות ו' 8-2

"2 וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה ... 4 וְגַם הִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּם לְתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן ... : 5 וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִים מַעֲבָדִים אַתֶּם וְאֶזְכֹּר אֶת־בְּרִיתִי: 6 לָכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם... 7 וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהֵייתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם: 8 וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נְשָׂאתִי אֶת־יָדִי לְתֵת אֹתָהּ לְאֲבֹרָהֶם לְיִצְחָק וְלִיעֶקֶב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מִוִּרְשָׁה אֲנִי יְהוָה: "

כאן אנו מקבלים את האישור שהברית עוברת לעם ישראל.

ברית אברהם הינה ברית ללא תנאי. אלוהים התחייב בברית זו שהוא ייתן לאברהם זרע – עם, ארץ – ישראל וברכה. הברית הזו לא משתנה ולא תשתנה.

ירמיה הנביא שניבא בתקופה שעם ישראל גלה מארצו אומר

" 35 כֹּה אָמַר יְהוָה נִתֵּן שְׁמֶשׁ לְאֹר יוֹמָם חֹקֵת יָרַח וְכוֹכָבִים לְאֹר לַיְלָה רִגַע הַיָּם וַיִּהְיוּ גְלִיו יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: 36 אִם־יִמְשׁוּ הַחֻקִּים הָאֵלֶּה מִלְּפָנַי נְאֻם־יְהוָה גַּם זָרַע יִשְׂרָאֵל יִשְׁבְּתוּ מִהַיּוֹת גּוֹי לְפָנַי כְּל־הַיָּמִים: ס 37 כֹּה אָמַר יְהוָה אִם־יִמְדוּ שָׁמַיִם מִלְּמַעְלָה וַיִּחְקְרוּ מוֹסְדֵי־אָרֶץ לְמַטָּה גַם־אֲנִי אֲמַאֵס בְּכָל־זָרַע יִשְׂרָאֵל עַל־כָּל־אֲשֶׁר עָשׂוּ נְאֻם־יְהוָה: " (ירמיה ל"א 35-37).

ירמיה אומר כאן שלמרות שהעם מגורש מארץ ההבטחה, למרות שרבים מהעם נהרגו, עדיין ה' נאמן להבטחתו והוא במועד המתאים יגשים אותה.

אנו יכולים לראות שברית אברהם טרם התגשמה לחלוטין. אך יום יבוא והברית תתממש במלואה! ועד אז, אנו יכולים ליהנות מהברכה של הברית הזאת, שהמשיח המבורך בא דרך זרע אברהם והביא איתו שלום וברכה ואפשרות שאנו היום נוכל להיות בקשר ישיר עם אלוהים, ושנהנה מהתחברות איתו. כי הרי חלק מהברית הזאת היא הקשר הישיר עם אלוהים, המערכת יחסים איתו. וזאת, כי חטאינו נסלחו במותו של ישוע בן דוד – ובן אברהם.

כאשר נלמד על ה"ברית החדשה" נרחיב על הנושא. אלוהים הבטיח לנו חיי נצח. אבל, הברכה היום יומית שלנו תלויה במערכת היחסים שלנו עם אלוהים והוא רוצה שכבר עכשיו נהנה ונחווה את ברכתו.